

„A sérelemdíj alkalmazásának gyakorlata”

tárgykörére felállított joggyakorlat-elemző csoport

összegző megállapításai

(kivonat az összefoglaló véleményből)

1. A jogsértés időpontja.....	[1-4]
2. A jogsértő magatartás.....	[5-6]
3. A megsértett személyiségi jog	[7-13]
4. A sérelemdíj összege.....	[14-22]
5. A sérelemdíj összegének felülmérlegelése.....	[23-25]
6. A jogsértés közügyekben megszólalásként értékelése, a közszereplés értékelése	[26-27]
7. A bagatell igények kérdése	[28-28]
8. A bizonyítékok értékelése – a ’köztudomás’ jelentősége a sérelemdíjjal kapcsolatban	[29-31]
9. A személyiségi jogi perek eljárásjogi kérdései	[32-36]

1. A jogsértés időpontja

- [1] A vizsgálat tapasztalatai szerint a legtöbb esetben egy időpontban valósult meg a jogsértés (hozzávetőlegesen az ügyek 90 %-a ebbe az esetkörbe tartozik), ehhez képest a folyamatos, illetve időszakonként visszatérő jogsértések elenyésző számban fordultak elő.
- [2] Az egy időpontban megvalósuló jogsértések leggyakoribb formája a testi sérüléssel, egészségkárosodással járó esemény (például munkahelyi, közlekedési vagy egyéb típusú baleset, orvosi műhiba, személyes konfliktusból eredő bántalmazás). Az egyszeri jogsértő magatartás nem jelenti feltétlenül azt, hogy egy jogsértés állapítható meg, ugyanaz a magatartás ugyanis különböző személyiségi jogokat is sérthet.
- [3] Az ismétlődő jogsértéseknél gyakori tényállás az internetes felületen történt jogsértő magatartás, míg a folyamatos jogsértések gyakran valósulnak meg bizonyos hatósági, bírósági eljárásokkal kapcsolatban, illetve a folyamatosság jellemző az online jogsértésekre is.
- [4] A vizsgált ügyek többségében a határozatok indokolásában a bíróság megjelenítette a jogsértés időpontját. A jogsértés megállapításának nélkülözhetetlen része a jogsértés időpontjának feltüntetése.

2. A jogsértő magatartás

- [5] A vizsgált jogsértések többnyire besorolhatók voltak a Ptk.-ban tipizált és a bírói gyakorlat által nevesített személyiségi jogok alá.
- [6] Sok esetben ugyanakkor a felperesek személyiségi jognak nem minősülő sérelem miatt igényeltek személyiségi jogvédelmet (pl. az „iratkiadáshoz fűződő jog”, a tisztességes eljáráshoz való jog, a tanulás szabadságához való jog, a tulajdonhoz való jog, ingatlan birtokba vételének megkísérlése, háziállat bántalmazása, magánterületen lévő fa gondozásának elmulasztása), amely emiatt nem vezetett eredményre.

3. A megsértett személyiségi jog

- [7] A bíróságok általában megkövetelték a megsértett személyiségi jog megjelölését. Amennyiben a felperes jogszabályhely közlésével jelölte meg az érvényesíteni kívánt anyagi jogi igényt a keresetlevélben vagy később, a per során, a bíróságok ennek figyelembevételével bírálták el a jogvitát. A jogszabályhely közlése nélküli, „körülírt” jogot pedig a felperes bevonásával (a kereset határozottságával kapcsolatos tájékoztatásával és hiánypótlásra felhívásával) azonosították, majd ennek megtörténte után a jogvitát elbírálták.
- [8] Azokban az ügyekben, amelyekben a fél olyan jogsérelmet állított, amely nem tartozik a személyiségi jog tárgykörébe (például a tisztességes eljáráshoz való jog), a bíróságok ennek megállapítása után a keresetet érdemben nem vizsgálták tovább, hanem azt elutasították.
- [9] Az ítéletekben feltüntetett pertárgy, az érvényesített jogok megnevezése számos variációban és megfogalmazással a következőképpen alakult:
- emberi méltósághoz fűződő jog,
 - egészséghez fűződő jog,
 - személyiségi jog (általában),
 - élethez, testi épséghez, egészséghez fűződő jog,
 - egészséghez, testi épséghez, önrendelkezéshez fűződő személyiségi jog,
 - testi és lelki egészséghez fűződő jog,
 - teljes családban éléshez fűződő személyiségi jog,
 - lelki egészséghez és teljes családban éléshez fűződő személyiségi jog,
 - hátrányos megkülönböztetés tilalma,
 - egyenlő bánásmódhoz fűződő jog,
 - tisztességes eljáráshoz fűződő személyiségi jog,
 - tisztességes eljáráshoz, az ügy észszerű időn belüli befejeződéséhez fűződő személyiségi jog,
 - magán- és családi élethez, az otthonhoz fűződő jog,
 - kapcsolattartáshoz fűződő személyiségi jog,
 - az embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmához fűződő személyiségi jog,
 - képmáshoz fűződő jog,
 - képmáshoz és hangfelvételhez fűződő jog,
 - jóhírnévhez fűződő jog,
 - becsülethez fűződő jog,
 - magántitokhoz fűződő jog,
 - magántitok védelméhez fűződő jog,
 - magánélethez fűződő jog,
 - személyes adatok védelméhez fűződő jog,
 - személyes adatokhoz fűződő jog,
 - a magánélethez és a magánlakás sérthetlenségéhez fűződő jog,
 - bűnügyi személyes adatokhoz fűződő személyiségi jog,
 - személyes szabadsághoz fűződő személyiségi jog,
 - véleménynyilvánításhoz fűződő jog,
 - magánélet és magánlakás, a pihenés és nyugodt környezet sérthetlenségéhez fűződő jog.

- [10] A névviseléshez való jog megsértésére a vizsgált ügyek között nem volt példa. A bíróságok az ügyek túlnyomó többségében törekedtek a személyiség megsértett aspektusához viszonyított, általános személyiségi jog vagy nevesített jog jogszabályban alkalmazott elnevezésének feltüntetésére, így a keresetek általában egyértelműen besorolhatóak voltak a Ptk. egyes rendelkezései alá (2:42-50. §).
- [11] Összegzőképpen rögzíthető, hogy az esetek többségében megtörtént a megsértettnek állított, adekvát személyiségi jog megjelölése. A bíróságok a személyiségi jogsértés tényét a megsértett személyiségi jog megjelölésével a kereseti kérelemhez képest, objektív szankcióra irányuló kérelem esetén az ítélet rendelkező részében, ennek hiányában az indokolásban állapították meg.
- [12] A megsértett személyiségi joggal kapcsolatban – ritkán, de mégis – megjelenő gyakorlat, hogy ha a felperes nem nevesítette a megsértettnek állított személyiségi jogot, a bíróságok ezt nem követelték meg tőle (meg kell jegyezni, hogy régi Pp.-s ügyekről van szó), és döntésükben nem állapítják meg nevesített személyiségi jog megsértését, annak ellenére, hogy a Ptk. 2:52. §-ának rendelkezései alapján a sérelemdíj feltétele a személyiségi jogsértés. Személyiségi jogsértést azonban általánosságban nem lehet megállapítani, mindenképpen elengedhetetlen a megsértett személyiségi jog megjelölése.
- [13] A többségi álláspont a személyiségi jogok elválasztása az egyéb, a felperes által hivatkozott, de személyiségi jognak nem minősülő jogoktól (például alkotmányos alapjogok, eljárási jogok), és csak a személyiségi jogok megsértésének érdemi vizsgálata. Ha egy adott eljárásban az eljárási jogok sérülnek, akkor a felet ügyfélként és nem személyiségi jogi jelleggel, a fél személyiségének lényegét adó ismérvek miatt éri sérelem, ezért az nem ad alapot a személyiségvédelmi jogi szankciók alkalmazására.

4. A sérelemdíj összege

- [14] Általánosságban elmondható, hogy a sérelemdíj összegszerűsége körében az eljárási bíróságok a Ptk.-nak megfelelően kifejezetten értékelték:
- a sértettnek okozott hátrányt (amelyet több esetben, külön bizonyítás nélkül a személyiségi jogsértés szükségképpen velejárójaként fogadtak el, további hátrány vagy a hátrány súlyosságának bizonyítása esetén azt a sérelemdíj összegét növelő tényezőként vették figyelembe),
 - annak a sértettre és környezetére gyakorolt hatásait (ez a szempont különös jelentőséget kapott a jóhírnév, becsület megsértése esetén);
 - az életkörülményekben bekövetkezett esetleges negatív változásokat (beszűkült élettér, megváltozott jövőkép, társas kapcsolatok leépülése, házastársi kapcsolat, házasság megromlása),
 - személyi sérülés esetén – egyebek mellett – az egészségkárosodást, a maradványállapotot, a gyógytartamot;
 - a jogsértés súlyát, gyakoriságát, ismétlődő jellegét, időtartamát;
 - több személyiségi jog megsértését;
 - a jogsértés vagy az ítélethozatal időpontjában irányadó ár- és értékviszonyokat, illetve
 - a bírói gyakorlatot.
- [15] A sérelemdíj vonatkozásában hangsúlyos a nem vagyoni kártérítéshez képest új jogintézmény jellegéből eredő funkciók szerepe.
- [16] A bíróságok nem minden esetben, de általában figyelembe vették a sérelemdíj speciális funkcióit is, így a kompenzációs, preventív és magánjogi büntetés funkcióját is. Ezek külön

kiemelése és értékelése azokban az esetekben történt, ahol a jogsértés jellege, annak súlyossága, illetve a felróhatóság mértéke azt indokolta. Helyeselhető az az álláspont, amely szerint a kompenzációs és a megelőző (preventív) funkció nem különíthető el élesen, egymásra tekintettel fejtik ki hatásukat és a sérelemdíj elsődleges funkciója a jogsértés vagyoni elégtétellel történő kompenzációja, csak másodsorban vehető figyelembe a magánjogi büntetés funkciója.

[17] A vizsgálat során kérdésként merült fel, hogy amennyiben a jogsértőt a büntető bíróság már elmarasztalta, úgy a sérelemdíj összegének meghatározásakor figyelembe vehető-e annak polgári jogi büntetés funkciója.

A csoport megítélése szerint a sérelemdíj mint a személyiségi jog megsértésének kompenzációja és egyben magánjogi büntetése nem veszíti el ez utóbbi funkcióját azáltal, hogy a jogsértőt – amennyiben magatartása büntetőjogi tényállást is megvalósított – a büntető bíróság elmarasztalta és vele szemben büntetőjogi szankciót alkalmazott. A két jogág eltérő szempontból minősíti és a szükséghez képest önállóan vizsgálja a magatartást.

[18] A bíróságok általában meggyőzően, konkrétumok feltüntetésével, kellő részletességgel, az eset valamennyi releváns körülményét számba véve, a sérelemdíj megállapításánál figyelembe vett szempontok bemutatásával indokolják meg a jogsértés hatását.

[19] 2020-ig, a korlátozott precedensrendszer bevezetése előtt az összehasonlításra alkalmas összegszerű bírói gyakorlatra történt hivatkozással kapcsolatban eltérő döntések születtek. A bírói gyakorlat említésének teljes hiányától kezdve, az általánosságban történő utaláson át, néhány ítélet példakénti említésén keresztül, a részletes, összehasonlító elemzésig minden megoldás megfigyelhető volt a vizsgált ítéletekben. A bíróságok határozataik indokolásában rendszerint felhívják a felek figyelmét az ügyben általuk hivatkozott határozatok irreleváns voltaira.

[20] Ha valóban fellelhetők hasonló jogsértések esetében nem vagyoni kompenzációt tartalmazó határozatok, az összegszerűség meghatározásánál bírósági ügyszámokat megjelölve hivatkozzák a bíróságok a bírói gyakorlatot.

[21] Kijelenthető: az a többségi gyakorlat követendő, amely szerint az ítélethozatalkori értékviszonyok figyelembevétele esetén késedelmi kamat az elsőfokú ítélet meghozatalától jár. A kamatköveteléssel kapcsolatban megfigyelhető helytelen gyakorlat szerint az elsőfokú bíróság a kamatkövetelést azért utasította el, mert az ítélethozatalkori ár- és értékviszonyok alapján határozta meg a sérelemdíj mértékét.

[22] A sérelemdíj (a kártérítéshez hasonlóan) a jogsértés/károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékessé válik. Amennyiben a bíróság nem az ebben az időpontban fennálló, hanem az ítélethozatalkori ár- és értékviszonyok alapján mérlegeli az összegszerűséget, úgy az esedékesség időpontját az ítélethozatal idejében határozza meg.

5. A sérelemdíj összegének felülmérlegelése

[23] Az esetek egy részében előfordult, hogy a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörében a sérelemdíj összegén változtatott, és az elsőfokú bíróság által megállapított összeget felemelte. A másodfokú bíróságok ítéleteik indokolásában rögzítették, hogy az elsőfokú bíróság a releváns körülményeket túlnyomórészt megfelelően feltárta, a tényállást helyesen állapította meg, azonban a rendelkezésére álló bizonyítékokat okszerűtlenül vagy iratellenesen értékelte

[24] Számos esetben előfordult, hogy a másodfokú bíróság a sérelemdíj funkcióit külön kiemelte és értékelés alá vonta, a legtöbb ügyben a két funkcióra együttesen hivatkozva.

- [25] A felülmérlegelés gyakran hivatkozott szempontját jelentette az, hogy az elsőfokú bíróság nem vette figyelembe a sérelemdíj mértéke meghatározásának módja körében irányadó bírói gyakorlatot.

6. A jogsértés közügyekben megszólalás körében történő értékelése, a közszereplés értékelése

- [26] A közügyek vitájában bekövetkező jogsértések esetében az ítéletek indokolásában általánosságban jelen van az Alkotmánybíróság 13/2014. (IV. 18.) AB határozata nyomán kialakult hármasszempontrendszer (1. a jogsértő kijelentés vagy cselekvés közügyekben való megszólalást, közérdekű vitában kifejtett álláspontot tükröz-e, 2. a közlés vagy a szólásszabadság egyéb kifejezőmódja értékítéletnek vagy tényállításnak tekinthető-e, 3. a közügyeket érintő véleménynyilvánítás szabadsága a valónak bizonyult tények tekintetében korlátlanul, míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el).
- [27] A bíróságok megkülönböztetik a közügy és a közéleti szereplő esetében bekövetkező jogsértést az ezen a témán és érintetti körön kívül eső személyek jogvitáiban előforduló jogsértésektől. Az előbbi esetekben – például alapvetően ugyanazon tartalmú hírnévrontó közlés esetén – a sérelemdíj meghatározása jellemzően alacsonyabb, míg nem közszereplő által elszenvedett jogsérelem esetében magasabb összegben történik. Ennek oka is alapvetően a közszerepléssel együtt járó kitettségekben, illetve a sértett védekezésre képességének eltérő fokában rejlik, vagyis az Alkotmánybíróság által lefektetett szempontrendszer szerint alakul. A sérelemdíj összegénél a jogsértés súlyosságát, annak ismétlődő vagy tartósan fennálló jellegét szinte minden ítélet értékelt. Egységes a gyakorlat az interneten vagy országos lefedettségű médiában megvalósuló jogsértésekkel kapcsolatban a tekintetben, hogy az ilyen jogsértések hatóköre, hatása többszörös (nagy nyilvánosságnak minősül) és a sértett által általában nem befolyásolható. A felróhatóság vizsgálatánál ugyancsak gyakran megjelenő, a sérelemdíj összegére is kiható szempont volt a sajtószerv tekintetében érvényesülő elvárás, a közzétett tartalmak való voltának vagy ténybeli megalapozottságának ellenőrzésére vonatkozó kötelezettség teljesülése. A magánélet védelmébe tartozó jogok megsértésénél egyes határozatok kiemelték a médiavállalkozás anyagi haszonszerzésben való érdekelttségét, amelyet a jogsértés szándékosságának körében értékelték, illetve hangsúlyozták, hogy a kompenzációs cél mellett a magánjogi büntetés jellegnek is érvényesülnie kell.

7. A bagatell igények kérdése

- [28] A bírói gyakorlat egységesnek mutatkozik abban a kérdésben, hogy a sérelemdíj iránti követelés megalapozatlan, ha a sérelem nem olyan mértékű, amely preventív kompenzációt és ezzel együtt a magatartás magánjogi büntetését igényelné.

8. A bizonyítékok értékelése a sérelemdíjjal kapcsolatban

- [29] A jogsértés megállapítása az esetek döntő többségében a keresetben megjelölt sérelemdíj-fizetési kötelezettséget vonta maga után és csak elenyésző esetben nem került sor ez utóbbi szankció alkalmazására, vagy az összeg jelentősen eltérő mértékű megállapítására. A jogi

indokolások egybevetéséből az következik, hogy a sérelemdíj gyakorlatában az összegszerűség meghatározása sokkal több köztudomásúként kezelt, mint bizonyítandó tényen alapul. Ez egyebekben jelentkezik mind a személyiségi jogsértés megállapítása, mind pedig a sérelemdíj alkalmazása és az összegének meghatározása vonatkozásában.

- [30] A Kúria Pfv.IV.22.583/2017/5. számú határozata pedig elvi éllel foglalt állást arról, hogy a sérelmet szenvedett fél nincs elzárva attól, hogy a köztudomás szerint is elfogadható hátrányt meghaladó egyéb olyan, a jogsértéssel összefüggésben bekövetkezett hátrányt igazoljon, amely magasabb összegű sérelemdíj megállapítását alapozza meg.
- [31] Megfigyelhető volt, hogy a vizsgált ügyekben a köztudomású tényeket úgy vették figyelembe a bíróságok, hogy lényegében nem teljesült a Pp. 266. § (4) bekezdésének rendelkezése, amely szerint a bíróság tájékoztatja a feleket az általa figyelembe vett köztudomásúnak tekintett és olyan tényekről, törvényes vélelmekről, valamint ideiglenesen igaznak tekintett körülményekről, amelyekről hivatalos tudomása van. Az eljárási törvény egyértelmű rendelkezése szerint az ilyen tényekkel, vélelmekkel és körülményekkel szemben ellenbizonyításnak van helye, ezért a figyelemfelhívás, a tájékoztatás elmaradása a jogorvoslati eljárásban vethet fel további bizonyításkiegészítési kérdéseket – a törvényből eredően azonban már korlátozott feltételek között. A tájékoztatásra és annak elmaradására vonatkozó észrevétel természetesen nem vonatkozik arra az esetre, amikor a perben a fél már hivatkozott valamely tény köztudomású voltára, a bíróság tehát nem saját, az értékelésnél felhasználni kívánt tudomását vagy meggyőződését mulasztja el közölni valamely – megítélése szerint – releváns tény (körülmény) tekintetében.

9. A személyiségi jogi perek eljárási kérdései

- [32] A Kúria korábban – a régi Pp. hatálya alatt folyt ügyben – azt fejtette ki, hogy „személyiségi jogi perben a jogcímhez a bíróság nincs kötve, azaz, ha az eredetileg megjelölthöz képest más személyiségi jog megsértését látja megállapíthatónak, akkor azt jogszerűen megteheti.”
- [33] Az előbbiektől eltérően a Kúria már a Pp. hatálya alatti ügyben hozott eseti döntésében azt fejtette ki elvi tartalomként, hogy „amennyiben a fél kizárólag az emberi méltóság megsértésének generálklauzulájára hivatkozik keresete jogalapjaként, a bíróság csak azt vizsgálhatja, hogy az alperes által elkövetett magatartás folytán az emberi léthez szükséges követelmények, körülmények szenvedtek-e sérelmet. Ha a fél önmagában az emberi méltóság megsértésére hivatkozik és egyéb személyiségi joga megsértését nem nevesíti, a bírói vizsgálat sem terjedhet ki az előadottakhoz képest »másik« (t.i. valamelyik nevesített) személyiségi jog tényállásának megvalósulására” (Kúria Pfv.III.20.517/2021/5.). A nevesített jogok egyikére való „áttérés” tehát a fél kifejezett hivatkozása nélkül nem megengedett.
- [34] Emellett gyakori az olyan döntés is, amelyben a bíróság a vizsgálódás eredményeként arra a következtetésre jut, hogy a tényállás egyik nevesített vagy a Ptk.-ban nem nevesített személyiségi jog hatókörébe sem sorolható, és a felperes külön nem kérte a Ptk. 2:42. § (1) bekezdés alkalmazását, ezért a keresetet elutasítja.
- [35] Az ismertetett ellentétes megközelítések oka feltehetően az, hogy az ítélkezési gyakorlatban tisztázatlan a generálklauzula és az egyes jogirodalmi álláspontok szerint „önálló jogi normák” (a nevesített személyiségi jogok) viszonya. Bár a legtöbb határozat tartalmaz arra vonatkozó okfejtést, hogy a személyiségi jogok általános védelméről szóló szabály „anyajogként” (általános eredetként) szolgál, a bíróságok mégis vonakodnak e jellegét érvényesíteni, vagyis külön hivatkozás nélkül általában nem úgy tekintenek rá, mint amely alapján a nevesített körbe nem tartozó tényállás miatt is megállapítható egy jogsértés.

[36] A Pp. hatálya alatti ügyekben van olyan megközelítés, amely szerint az anyagi pervezetésre tekintettel megváltoztatott kereset nélkül másik személyiségi jog megsértésének megállapítását az eljárási törvény kizárja. Ezt a bíróságok gyakorlata részben alátámasztja. Akadt olyan ügy is, amelyben a felperes a Ptk. 2:42. § (1)-(2) bekezdésére utalva, „személyiségi jogának” megsértésére hivatkozott és a bíróság is ennek alapján hozott marasztaló ítéletet, illetve utasította el a keresetet.

Amennyiben a felperes jogszabályhely megjelöléssel nem konkretizálja a követelését, „csak” személyiségi jogának megsértésére hivatkozik, a bíróság a szokásos „protokoll” szerint első lépésben megkísérli besorolni egy nevesített jog tényállása alá az előadott tényeket és annak alapján bírálja el e keresetet, vagy pedig azt állapítja meg, hogy az nem tartozik egyetlen nevesített jog tényállása alá sem. Ez utóbbi esetben – a Ptk. 2:42. § (1) bekezdés kifejezett felhívása nélkül – el fogja utasítani a keresetet, mert a kereseti tényelőadás nem tartalmazott indokolást a generálklauzula alkalmazhatóságával kapcsolatban [vagyis a bíróság megítélése szerint hiányzott a Pp. 170. § (2) bekezdés *b*) és *d*) pontja szerinti előadás és érvelés]. A formalistább megoldást a bíróságok az eljárási törvény további korlátozó szabályai [Pp. 2. § (2) bekezdés, 342. § (1) és (3) bekezdés] miatt nyilvánvalóan biztonságosabbnak tartják a generálklauzula alkalmazásánál.

A Kúria Polgári Kollégiuma a joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleményét a 2024. július 9-i kollégiumi ülésén megvitatta és annak összefoglaló megállapításaival egyhangúlag egyetértett.

Budapest, 2024. július 12.

Böszörményiné dr. Kovács Katalin
a joggyakorlat-elemző csoport vezetője